

МЕДИАТИЗАЦИЯ СОЦИУМА И СТРАТЕГИИ ЕГО ДЕТРАВМАТИЗАЦИИ

Р. И. Мелешевич

*Белорусский государственный университет,
ул. Кальварийская, 9, 220004, г. Минск, Республика Беларусь,
raisamelesh@mail.ru*

В статье рассматривается переживание культурной травмы пользователями интернет-ресурсов после 24 февраля 2022 года, когда военная повестка заполнила мировые СМИ. Сетевые ресурсы стали площадками информационного противоборства и тщательно навязываемого чувства вины.

Рассматриваются последствия переживания членами социума таких эмоций, как страх, гнев, стыд и гордость, предлагаются способы изживания травмы: 1) воплотить травму в художественных образах, вербализировав ее; 2) сместить ракурс восприятия с описания трудностей данного этапа к описанию их преодоления.

Ключевые слова: коллективная ответственность; чувство вины; культурная травма; журналистика; медиа.

MEDIATIZATION OF SOCIETY AND STRATEGIES FOR ITS DETRAUMATIZATION

R. I. Meleshevich

*Belarusian State University,
9, Kalvariyskaya Str., 220004, Minsk, Republic of Belarus
Corresponding author: R. I. Meleshevich (raisamelesh@mail.ru)*

The article examines the experience of cultural trauma by users of Internet resources after February 24, 2022, when the military agenda filled the world media. Network resources have become platforms for informational confrontation and carefully imposed feelings of guilt.

The consequences of experiencing emotions such as fear, anger, shame and pride by members of society are considered, and ways of healing trauma are proposed: 1) to embody the trauma in artistic images, verbalizing it; 2) to shift the perspective of perception from the description of the difficulties of this stage to the description of their overcoming.

Key words: collective responsibility; guilt; cultural trauma; journalism; media.

Мы живем в довольно хрупком мире. Насилие из мира виртуального способно перетекать в реальный и наоборот. С 24 февраля 2022 года военная повестка заполнила мировые СМИ, западный мир предпочитает видеть в России агрессора, российские медиа пишут об освободительной спецоперации.

Цифровизация расширила возможности доступа к необходимой информации, а сетевые ресурсы стали площадками информационного противоборства и разжигания антирусских настроений, предоставляя персонализированный контент и стирая границы частного (хотя и виртуального) пространства. Эмоциональный накал виртуальных дебатов между российскими и украинскими пользователями вынуждает остальных, прямо не вовлеченных в вооруженный конфликт, принять какую-либо сторону, что ведет к поляризации общества. В этих условиях многие люди предпочитают читать новости и мнения, соответствующие их позиции, и игнорировать другие, что чревато возникновением «информационного пузыря», в который человек добровольно себя способен «заточить», чтобы не слышать мнения противников. Сложность противостояния этим технолого-эмоциональным вбросам объясняется использованием довольно грязных манипулятивных приемов, подрывающих психологическое здоровье личности и вызывающих у людей, не знакомых с информационной гигиеной, немедленную реакцию отторжения и негатива от потребления соответствующего контента.

Если задаться целью изучить так тщательно навязываемое чувство вины, не вовлекаясь в идеологические споры, возникает закономерный вопрос: для чего оно так явно культивируется в интернет-пространстве?

О важности таких эмоций, как страх, гнев, стыд и гордость, писала С. В. Рыжова: гордость и стыд оказывают «влияние на формирование социальных связей» [1, с. 25]. Коллективный стыд разрушает общественную целостность, гордость способствует поддержанию «коллективной идентичности и позитивной солидарности» [1, с. 26]. Автор также отмечает, что «горечь или скорбь сплачивают, а не разделяют людей» [1, с. 28], они помогают пережить горе сообща.

Такие негативные эмоции, как стыд, вина, зависть, по мнению М. А. Козловой и О. А. Симоновой, имеют коллективный характер, а также «участвуют в формировании и ослаблении/разрушении социальной сплоченности» [2]. Если группа людей испытывает их достаточно длительное время, эмоции становятся хроническими, что влечет за собой объединение людей в поисках социальной справедливости. Кроме

того, вищеуказанні моральні емоції можуть перероджуватися в більш сильні: гнів, негодування, ярость.

О. А. Симонова також пише про важливу роль не тільки особистісної ідентичності, але й соціальної, яка «радіється важливим регулятором самосвідомості і соціального поведіння» [3].

Ж. Т. Тощенко зв'язує тривале незадоволення членів соціума з виникненням «спільноти травми», яке дуже підатливо технологіям кольорових революцій. Процес цей тривалий і охоплює ідеологічну вербовку, яку «доповнюють різні гранти, організація семінарів по розвитку демократії і шкіл самостійності і навіть створення загонів бійців під виглядом спортивних спільнот, як це особливо наочно проявилось в Україні, Грузії і, частково, в Росії і Киргизії» [4].

Автором концепції «культурна травма» є П. Штомпка. Описуючи її, автор відзначає, що вона «має сильнішу інерцію, продовжує існувати довше, ніж інші види травм, іноді поколіннями зберігаючись в колективній пам'яті або в колективній підсвідомості, час від часу, при сприятливих умовах, проявляючи себе» [5, с. 11].

Продовжуючи тему захворюваності негативних подій, Ю. Г. Волков пише про деформацію «спільнотних відносин, закріпившись на рівні колективної ментальності соціальних фобій і комплексів, знаходящих вираження в масовому і індивідуальному поведінці» [6, с. 13]. Автор відзначає, що соціокультурна травма не рівна самому захворюваному події. «Це відображення, фіксований «портрет» події в соціальній пам'яті і колективній імагінації» [6, с. 17]. Способи проживання травми Ю. Г. Волков визначає двома: 1) втілювати травму в художественних образах, вербалізуючи її; 2) зсунути ракурс сприйняття з опису труднощів даної стадії до опису їх подолання, що веде до соціальної інтеграції. Це також спосіб вербалізації травми, однак призводить до об'єднання нації.

Бібліографічні посилання

1. Рыжова С. В. Емоційна складова російської ідентичності: позитивні і негативні контексти // Социс. 2022. № 4. С. 21–32.
2. Козлова М. А., Симонова О. А. Моральні емоції в ряду механізмів соціального сплочення [Електронний ресурс]. Вестник ПСТГУ. Сер. 4, Педагогіка. Психологія. 2016. № 4 (43). URL: <https://cyberleninka.ru/>

- article/n/moralnye-emotsii-v-ryadu-mehanizmov-sotsialnogo-splocheniya (дата обращения: 08.08.2022).
3. Симонова О. А. К формированию социологии идентичности [Электронный ресурс]. Социологический журнал. 2008. № 3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-formirovaniyu-sotsiologii-identichnosti> (дата обращения: 08.08.2022).
 4. Тоценко Ж. Т. Общества травмы и их характеристика [Электронный ресурс] / Гуманитарий Юга России. 2020. № 1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/obschestva-travmy-i-ih-harakteristika> (дата обращения: 08.08.2022).
 5. Штомпка П. Социальное изменение как травма: (статья первая) // Социологические исследования. 2001. № 1. С. 6–16.
 6. Волко Ю. Г. Социокультурные травмы современного российского общества // Социс. 2022. № 3. С. 13–23.